

TEDENSKA PRILOGA

PRIMORSKEGA DNEVNICA

Trst, 15. okt. 1950

St. 38 - Leto II.

VSEBINA:

RESOLUCIJA

1. sprejeta na IV. rednem občnem zboru Slovensko - hrvatske prosvetne zveze v Trstu 8. oktobra 1950

RESOLUCIJA izvršilnega odbora Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje

2. **Zahtevamo
samostojno slovensko šolsko upravo!**

3. **GROBOVI CVETO**
(Ob tridesetletnici koroškega plebiscita)

RESOLUCIJA

sprejeta na IV. rednem občnem zboru Slovensko-hrvatske prosvetne zveze v Trstu 8. oktobra 1950

Četrty občni zbor Slovensko-hrvatske prosvetne zveze, najvišje kulturno prosvetne organizacije Slovencev in Hrvatov na Svobodnem tržaškem ozemlju, ugotavlja:

Več kot pet let po zmagi nad nacifašizmom, za katero je slovenski narod, torej tudi Slovenci na Tržaškem, toliko žrtvoval, da bi si pridobil narodno svobodo, ki mu jo je nacifašizem odrekal, so Slovenci na Tržaškem potisnjeni na položaj državljanov druge vrste. Kljub določbam mirovne pogodbe, ki zagotavljajo državljanom STO vse človečanske in osnovne državljanске pravice in enakopravnost slovenskega jezika, je anglo-ameriška vojaška uprava skupaj s podrejenimi civilnimi upravami, ki jim stojijo na čelu predstavniki Slovencev skrajno sovražnih šovinističnih italijanskih krogov, skoraj popolnoma odpravila dvojezičnost; v veljavi je fašistična zakonodaja, ki zanikuje obstoj Slovencev na tem ozemlju, upravam čisto slovenskih občin je v mnogih primerih prepovedana uporaba slovenskega jezika, v drugih pa je točno določeno, da se sme pisati slovenski prevod na spisih poleg italijanščine z majhnimi črkami, načrtno naseljujejo nekdanje čisto slovenske okraje in kraje z italijanskimi prebivalci, da bi spremenili etnično strukturo ozemlja.

Slovenski šoli, ki jo je fašizem uničil, in jo je med vojno boreče se slovensko ljudstvo znova ustanavljalo, so uprave dale značaj začasnosti, zato nima zadostnega stalnega učnega osebja in je posebno v mestu stisnjena v majhne prostore. Slovensko šolo upravljajo uradniki italijanske narodnosti, ki so do Slovencev sovražno razpoloženi, in to predstavlja stalno nevarnost za obstoj šole same.

Ze tri leta Slovenci zama zahtevamo, da se nam dodelijo dvorane v mestu, predvsem občinsko gledališče «Verdi» za predstave Slovenskega narodnega gledališča, edinega stalnega gledališča v Trstu, in za druge kulturne prireditve. Vojaška uprava je pred dvema letoma pokazala vsaj malo volje, da bi popravila Slovencev prizadejane krivice in je sklenila zgraditi — na periferiji mesta sicer — gledališko dvorano, a je lansko leto kar na lepem gradnjo odpovedala. Slovenske umetnike bojkotirajo, o podpori slovenski znanosti ni niti govora. Prav tako ne morejo delovati ljudskoprosvetna društva, ker oblasti niso ukrenile ničesar, da bi se jim vrnila sedeži, ki so jim jih fašisti odvzeli, nasprotno, bivše fašistične sedeže izročajo ENAL-u, ki je Slovencev sovražen,

Občni zbor zahteva, da se na osnovi človečanskih pravic in določb mirovne pogodbe izenačijo pravice Slovencev s pravicami Italijanov, da se odpravijo protislovenski fašistični zakoni, da se uvede dvojezičnost, da se neha z načrtnim političnim naseljevanjem slovenskih naselij.

Glede slovenske šole na Tržaškem pa zahteva še posebej: da se slovenska šolska uprava loči od italijanske in da se s tem da Slovencev možnost, da bomo o svoji šoli odločali sami; na slovenskih šolah naj se uredi sistemizacija učnih mest; priznajo naj se vse diplome, pridobljene na slovenskih učiteljskih in jugoslovanskih univerzah; odpravi naj se vmešavanje vojaške policije pri nameščanju učiteljev in profesorjev; nadalje zahtevamo otvoritev dvoletne trgovske šole, kmetijsko šolo, srednjo tehnično šolo, slovenskemu učiteljsku priključeno šolo za otroške vrtarice in primerne prostore za vse slovenske šole v Trstu, osnovno šolo v Zgornji Kolonji, otroške vrte v Ulici Donadoni, v Ulici sv. Frančiška, v Zgornji Kolonji, na Vrdelci in na Proseku, povratek otroškega vrtca z Grete v Rojan, razširitev otroških vrtcev pri Sv. Jakobu, pri Sv. Ivanu in v Skedanju, dnevna zavetišča in vse tiste vzgojne ustanove, ki jih bodo bodoče potrebe narekovale.

Občni zbor zahteva, da oblasti ne ovirajo, temveč da podprejo slovensko umetnost sorazmerno s podporami, ki jih uživa italijanska, in da nudijo pomoč znanstvenemu delu. Slovenskim gledališkim umetnikom in glasbenikom je treba na vsak način omogočiti nastope v primerni dvorani v mestu, predvsem pa mora Vojaška uprava kot zaupna uprava popraviti krivice in poravnati kulturno škodo, ki jo je Slovencev povzročil fašizem. Kot nadomestilo za Narodni dom, ki so ga fašisti zažgali pred 30 leti, je treba zgraditi Slovenski kulturni dom v Trstu, da se bodo slovenske prosvetne, kulturne, umetniške in znanstvene ustanove nemoteno razvijale. Ljudskoprosvetnim društvom je treba povrniti sedeže, ki jim jih je fašizem z nasiljem odvzel.

Popravilo krivic in praktično priznanje popolne enakopravnosti je najmanjša zahteva, ki jo Slovenci postavljamo zaupni upravi s posebnim ozirom, da smo v dolžnostih in obvezah pred zakonom popolnoma izenačeni z italijanskim prebivalstvom.

Smrt fašizmu

Svoboda narodu

TRST, 8. oktobra 1950,

Zahtevamo samostojno slovensko šolsko upravo!

Izvršilni odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje je na svoji seji 5. t. m. sprejel naslednjo resolucijo, ki so jo predstavniki OF izročili generalnemu ravnatelju za civilne zadeve pri ZVU g. C. Eddlemanu:

Gospod
CLIDE EDDLEMAN
generalni ravnatelj za civilne zadeve
TRST

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje meni, da je skrajni čas, da se v interesu svobodnega in mirnega razvoja slovenskega šolstva pristopi k ustanovitvi samostojne slovenske šolske uprave. V enakopravnem odnosu do uprave italijanskega šolstva naj bi ta ločena šolska uprava suvereno odločala o slovenskem šolstvu po stvarnih kulturnih potrebah slovenskega prebivalstva.

Ta zahteva slovenskega ljudstva v angloameriški conji Tržaškega ozemlja je povsem naravna in v skladu z načeli o svobodnem kulturnem razvoju vsakega naroda. Stoletno izkustvo našega ljudstva nam priča, da niso šovinistični oblastniki v Trstu nikdar zamudili prilike za diskriminacijo in uničevanje slovenskega šolstva. Od sklepa tržaškega mestnega sveta z dne 22. aprila 1861., da naj bo učni jezik na vseh mestnih šolah le italijanski, se skozi vso kulturno zgodovino Trsta vleče rdeča nit sramočnega in barbarskega zatiranja slovenskega kulturnega razvoja.

Po drugi svetovni vojni, v kateri je tudi tržaško ljudstvo

skupaj z vsem slovenskim narodom zgrabilo orožje in se borilo za uničenje vsakega nasilja in zatiranja, so tržaški Slovenci upravičeno pričakovali, da si bodo tudi na tržaških tleh ohranili priborjeno enakopravnost na šolskem področju. Zal pa je že uveljavljeno načelo dvojne nacionalne šolske uprave ob prevzemu oblasti angloameriška vojaška uprava opustila in tako zopet izročila usodo slovenskega šolstva v roke onim krogom, ki so po svojih dolgoletnih asimilatorskih prizadevanjih dokazali, da nimajo za to nobene moralne kvalifikacije.

Oslonjena na načelo o enakopravnosti in svobodi vseh narodov, ki je izraženo v osnovni listini Organizacije združenih narodov, in v duhu Statuta za Tržaško ozemlje Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje

POZIVA

angloameriško vojaško upravo, da takoj pristopi k resni pročitvi tega vprašanja, da se čimprej vzpostavi samostojna slovenska šolska uprava.

Samo tako se bodo na Tržaškem ozemlju uveljavila načela narodne enakopravnosti.

**IZVRŠILNI ODBOR OSVOBODILNE FRONTE
SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE:**

Predsednik;
BRANKO BABIČ

Podpredsednik:
Dr. JOŽE DEKLEVA

GROBOVI CVETO

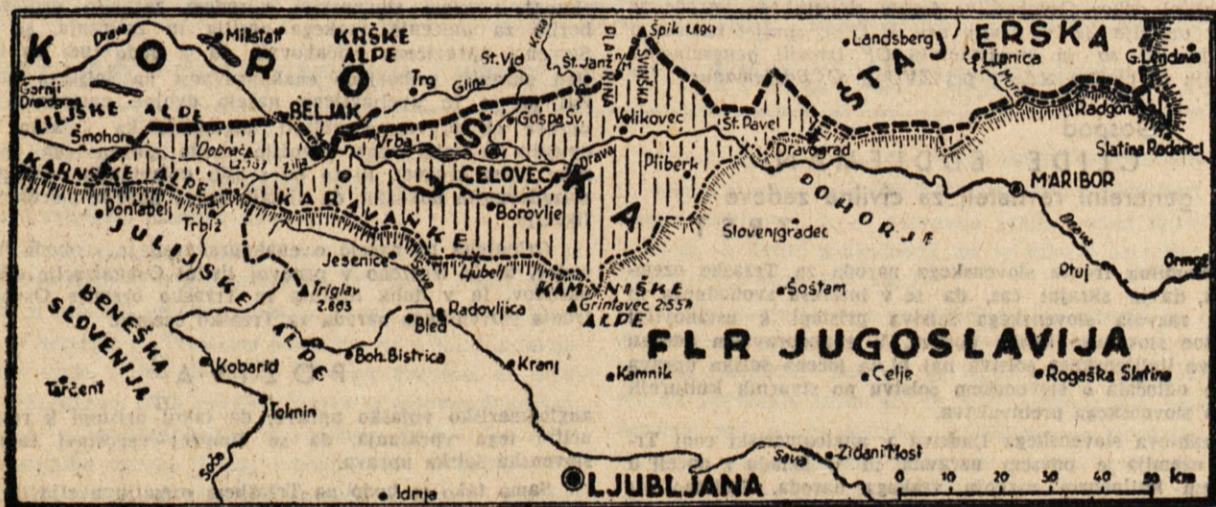
(OB TRIDESETLETNICI KOROŠKEGA PLEBISCITA)

Vsa dela človeških rok na svetu se rušijo. Kje so mesta kvadrov zidana? Kje je Arfaksadova Ekbatana, obdana z sidovjem in sto kometcev visokimi stolpi iz rezanega kamna? Kje babilonski stolp, kje faraonove trdnjave, kakšni so rimski koloseji — v razvalinah? Vse gine in se ruši. Toda zemlja in človek na njej ostane. Izginila so tudi nomadska ljudstva, utonila v pozabo, komaj ime se je ohranilo. A človek in njegovo ljudstvo, ki se je vraslo z globokimi koreninami ljubani v svojo zemljo, ne izgine. Zemlja ga drži in priklepa nase. Zato za svojo zemljo trpi in se zanjo bori, tudi umira. A grobovi teh zvestih žive, cveto, da mladi človek srka iz njih ljubezen in zvestobo svojih dedov. S takimi grobovi je posejana vse križem naša ljuba slovenska zemlja. Viharji krivice no rjubi prek nje; zemlja je ostala, naš človek, kleno zrno je

ostal, vihar je odnesel le pleve. Naš zagrizeni sovražnik je dobro vedel, da trdne skupnosti naše zemlje in na njej naših ljudi ne bo uklonil. Zato je začel našo zemljo trgati na kose, staval nanjo umetne plotove in pregrade, da bi si zemljo in človeka usužnjil. Od treh plati je po razdrobljenosti Ilirije prežal na našo zemljo, stiskal in poniževal našega človeka in trosil nanj krivico na krivico, po vsej obrobni zemlji in na najboljše naše brate: od Prekmurja, čez Korotan na krani Kras. A sovražnik se je strašno zmotil. Umetni plotovi so bili na zemljevidih, zemlja in ljudska srca jih niso ne poznala ne priznala. Slovenska Koroška je bila za Kranjce, zlasti za Gorenjce to, kar je sosedova hiša v vasi. Ze od davni ne, od preseljevanja narodov, niso naravne pregrade Karavanke nihi malo ločile Slovencev te in one strani, Starodavne

česte čez Ljubelj, Jezerško, Koren, Fredil so bile živahno utripajoče žile istega narodnega telesa. A naš človek, ki je govoril od nas v Korotan ali od tam v naše kraje blago v prodaj ali v zameno, si je izhodil s krošnjo na plečih čez vsako sedlo svoj peš pot: iz Kamnika skozi Jermanova vraja, čez Zelenico, čez Vrtačo, skozi Medendol, z Dovjega, iz Gozda čez Srednji vrh in še in še je imel steza do sosedov. Gorenjski člo-

kar vsi tisti slovenski kulturni delavci, ki so klesali prve kamene za temelje naše sedanje velike slovenske prosvetne zgradbe. Tam so se pridružili starim koroškim oračem na ledini naše izobrazbe mladi delavci, izmed katerih so imena Trdina, Jurčič, Jenko, Levstik zažarela nad vsemi in nam še danes svetijo. Ali so ti šli na delo v tujino, na tujo zemljo? Srce jih je gnalo domov k starodavnemu jedru naše družin-

vek, ki se je napotil med Nemce, je rekel, da gre v «fremd» — na tuje. Nikomur pa ni prišla taka beseda na jezik, ko je šel v Korotan; zato ker je šel k bratom sosedom in ne na tuje. Kakor sosed udinja sosedu svojega fanta za pastirja, tako so hodili koroški dečki k nam «na meno», naši pa na Koroško h kmetom — mnogi za pastirje na gosposvetske gmajne. In ko so Gorenjci opravili košnjo in žetev, se jim je zahotelo oddiha. Izvabilo jih je versko in bratovsko čustvo na izlete — romanja — v Korotan: v Beljak na Perovo, na Višarje, h Gospe sveti, k Sv. Hemi. Bandera so vihrala, slovenski narodni pesmi je odpevala sosedna Slovenka Korotanka. — Naši zgodovinarji so napisali cele knjige tehtnih dokazov, kaj in čigav je Korotan. A čeprav bi ne imeli teh prepričevalnih pisanih dokazov, bi bilo več ko tisočletno ljudsko izročilo, vsa ta ljuba tesno povezana sosesčina, isti jezik, klic krvi, src in duha najtrdnjejši dokaz, da je sedanji Korotan le nasilno in zvičajno odtrgan ud od skupne slovenske zemlje, da je ta gruda in človek na njej — naše družine bratovska last. In vsa ta družinska povezanost je stoletja in stoletja črpala svojo poštenost iz večnostne morale: Spoštuj mater, ne kradi in ne ropaj, ne pričaj po krivem, da si z lažjo in nasiljem rapaniš zemljo in dušo sosedu. Morda junak, ki ima še danes na celovškem trgu dvignjen kij zoper zmajevo žrelo prav zaradi svoje dobrote in poštenosti ni takoj spočetka zamahnij in se krivicam trdo upri!

Za resničnost, da je za Karavankami naša zemlja in naš človek, nam nudi zgovoren dokaz tudi slovensko izobraženstvo, svetnega in duhovskega stanu. Ko je po letu 1848 Ljubljana nemškutarila, se je obrnil tok slovenskih prosvetnih delavcev v Celovec, k zbirki starodavnih slovenskih časov. Tamkaj so se zbrali krog Einspielerja in Janežiča in Mohorjeve družbe

ske hiše. Zato more izvršiti vdor v to našo tisočletno, pošteno in mirno last le krivica in nasilje.

Po prvi svetovni vojni so skušali to krivico urediti s plebiscitom. Star, tuj diplomat je rekel dvornemu svetniku dr. Ivu Sublju: «Plebiscit je nesmisel. Od vseh plati obdan korošček zemlje od močnih sovražnikov ne bo rešen. Reši ga le poštenost in pravica. V vašem plebiscitu tega ne pričakujte». Drug mož, Anglež, ki je hodil s komisijo po vaseh, da doženejo, kje prebiva strnjeno slovenski rod, je pri večerji vzdihnil: «Oh zakaj vse to? Vse premočene čevlje imam (po potih je bila snežna glundra), v noge me zebe, a vseh Slovencev ni tu niti za eno londonsko predmestje. Zadevo naj pravično in pošteno reši okrogla miza diplomatov brez mojega prehlada!»

Vsi vemo, kako je pri plebiscitu zmagala «pravična poštenost». — In ko tega menda še ni bilo dovolj, je prišla nova barantija za našo zemljo in naše ljudi v začetku leta 1950 v Londonu.

In sedaj? Koroški Slovenci «umreti nočejo». Grobove žitev krije zemlja, a iz grobov poganja cvetje za borbe za staro pravdo. In mi, njih bratje in sosedu? Za nas veljaj zgled Judov, o katerih pripoveduje sv. pismo: «Ako bi pozabili tebe, Jeruzalem, naj nam usahne naša desnica, naš jezik naj se prilepi na nebo v ustih!» Tako tudi mi nikoli ne bomo pozabili staroslovenske matice — Korotana, a za brate, ki se tam bore, vse naše srce, vso pomoč in oporo. Judovsko ljudstvo je prebilo 70 let v sužnosti, a se je vrnilo in sezidalo novi Jeruzalem. A tudi Slovenci in z nami vsi jugoslovanski narodi, če se bomo borili s trdno vero v zmago pravice, moramo učkati dan, ko se sklene z materino zemljo naš dragi, slovenski Korotan.

F. S. F.

ŠE OSTALE PRILOGE K SPOMENICI

ODBORA ZDRUŽENJA BIVŠIH POLITICNIH PREGANJANCEV V TRSTU VARNOSTNEMU SVETU ORGANIZACIJE
ZDRUŽENIH NARODOV

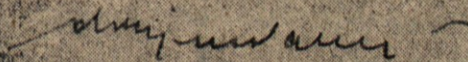
V Tedenski prilogi Primorskega dnevnika zadnje nedelje smo objavili Spomenico odbora Združenja bivših preganjarcev v Trstu Varnostnemu svetu OZN s slikami nekaterih dokumentov, ki so služili kot priloge Spomenici. Danes objavljamo še ostale priloge.

degli Uffici comunali (registri, schede, fascicoli, pratiche etc.)
si dispone che essi rimangano in sola lingua italiana, sia per ragioni
di praticità che per evidenti motivi di economia.

Correlativamente a quanto disposto nel 2° periodo del citato art. I. ("V... purchè nei rapporti ufficiali con Autorità aventi sede fuori del Comune venga usata o soltanto la lingua italiana oppure l'italiana e la slovena contemporaneamente ") è opportuno che la corrispondenza con Uffici posti al di fuori del Comune, e specie con quelli che si trovano al di fuori della Zona, sia effettuata usando soltanto la lingua italiana.

Si resta in attesa di un cenno di ricevuta e di assicurazione.

Il Presidente della Zona
(Dott. G. Palutani)

Zadnji del zloglasnega pisma konskega predsednika Palutana županom podeželskih občin

PREFETTURA DI TRIESTE

Il Presidente di Zona

517

VISTA la domanda presentata da

dr. Deklava Giuseppe - via Ceretto n.9 per conto del

Comitato per commemorazione dei Martiri di Basovizza

l'esposizione delle sottosegnate bandiere

chiesta ad organizzare

il giorno 10 settembre 1950

dalle ore 8 alle ore 21

slovena (bianca, blu e rossa con stella rossa a cinque punte)

italiana (verde, bianco e rosso con stella a cinque punte)

del T.L.T. (fondo rosso con alabarda) con la partecipazione di circa persone

del Partito Comunista (fondo rosso con falce e martello)

Oltre agli oratori già elencati nelle autorizz. 386-387 parlerà in sloveno il sig. Spangher Luigi - via Ceppa n.9

AUTORIZZA

l'esposizione delle bandiere:

di cui alla premessa, alla condizione che non vi dovrà essere disordine di nessuna

specie e che le strade adiacenti dovranno essere lasciate libere al traffico.

In caso di infrazioni, i responsabili saranno soggetti alle vigenti disposizioni, tra le quali si trova inclusa quella

di essere denunciati o processati ai sensi del regolamento n. 2, art. 1, Sez. I.

Trieste, 31 agosto 1950

PRESIDENTE DELLA ZONA (DOTT. GIULIO FALUTAN)

+ del T.L.T. (fondo rosso con alabarda) e del Partito Comunista (fondo rosso con falce e martello); non si autorizza l'esposizione delle bandiere: slovena (bianca blu e rossa con stella rossa a cinque punte) ed italiana (bianco, rosso e verde con stella rossa a cinque punte).

Il sottoscritto richiedente assicura, con l'accettazione della presente autorizzazione, di osservare le limitazioni e le condizioni che costituiscono parte integrante della presente autorizzazione.

Trieste, 27. 8. 1950

Akt predsedstva cone, s katerim se prepoveduje razobešanje slovenskih zastav na proslavi bazoviških žrtev; prepovedana je bila tudi italijanska zastava z zvezdo

TITOLO IV.

Degli atti processuali.

CAPO I.

DISPOSIZIONI GENERALI.

137. *Uso della lingua italiana.* —

Tutti gli atti del procedimento penale devono essere compiuti in lingua italiana a pena di nullità.

Le persone che sanno esprimersi in lingua italiana sono obbligate a servirsi di questa nel rendere le loro dichiarazioni o deposizioni (p. p. 326).

Il rifiuto di esprimersi in lingua italiana da parte di persona che la conosca e la falsa attestazione di ignorarla sono puniti con l'ammenda (p. 26) da lire cinquecento a duemila, salve le maggiori pene quando il fatto costituisce un più grave reato.

138. *Oralità degli esami e interro-*

Clen 137. zakonika o sodnem kazenskem postopanju je se vedno v veljavi tudi v Trstu

COMMISSIONE PER IL CONFERIMENTO
DEGLI INCARICHI PROVVISORI E
SUPPLENTE NELLE SCUOLE ELEMENTARI
CON LINGUA D'ISTRUZIONE SLOVENA -
ANNO SCOLASTICO 1950-1951

KOMISIJA ZA PODELITEV POVERJENIH
IN NADOMESTNIH MEST NA OSNOVNIH
ŠOLAH S SLOVENSKIM UČNIM JEZIKOM -
ŠOLSKO LETO 1950-1951

No. prot. 1-3-1070

No. della domanda 139

Prot. št. a-3-1610

Štev. prošnje

Oggetto: Esclusione dalle graduatorie

Predmet: Izključitev iz prednostne lestvice.

Al.

Starisha Zora

Gosp.

Trieste - Trst

via Buonarroti 31

Comunico che la domanda della S.V. per l'assunzione in servizio nelle scuole elementari slovene per l'anno scolastico 1950-1951 non è stata accolta perchè

Sporočam Vam, da je bila Vaša prošnja za namestitev na slovenskih osnovnih šolah v šolskem letu 1950-1951 odklonjena ker

dal certificato penale risulta che la S.V. è stata condannata a reclusione e conseguenze di legge.

je iz kazenskega lista razvidno, da ste bili obsojeni na zaporne kazni z vsemi zakonskimi posledicami.

La domanda è pure sprovista del certificato di residenza ed il certificato di cittadinanza non corrisponde alle prescrizioni vigenti.

Izven tega niste Vaši prošnji priložili potrdila o pristojnosti ali začasnem bivanju in potrdilo o državljanstvu ne odgovarja obstoječim predpisom.

Trieste-Trst

10-8-1950

Il Presidente della Commissione

Predsednik Komisije

Il Sovrintendente Scolastico-Šolski Superintendent

(Vittorio RUBINI)

Prošnja učiteljice Zore Starihove za namestitev na slovenskih osnovnih šolah so odbili, ker je bila od fašističnega vojaškega sodišča v Ljubljani obsojena na zaporno kazni z vsemi zakonskimi posledicami.